

Први писани помен о цркви и разлозима за њену изградњу у вароши Деспотовици објављен је у *Српским новинама* 1856. године. У новинском чланку међутим, није прецизирано да је реч о црквици брвнари Св. апостола Томе, већ је само исказана жеља и намера да се у вароши подигне црква. Забележено је како је новоподигнута варош у рудничком округу, Деспотовица (у време изградње цркве брвнаре Св. апостола Томе варош се звала Деспотовица), оживела и да се народ трудио да ту сагради куће, надајући се да ће Деспотовица постати окружна варош. Питање које је мучило становнике новоосноване вароши Деспотовице, је било то, шта ће радити становници вароши без цркве? Да ли једна хришћанска православна грађанска општина може дуже време бити без храма божијег? Да ли би требало чекати да времена или неки случај сагради цркву, или би требало, пренети Брусничку цркву у Деспотовицу?

У цркви и око ње одржавали су се празници, литије, славе, крштења, венчања, разни скупови и зборови, читали су се важни прогласи и кнежеве наредбе, вршила су се моленија. И сам кнез Милош се трудио да код народа подигне религиозну потребу, да народ натера да иде у цркву, да се исповеда и причешћује, да развија послушност и оданост њему и његовој породици.

Кнез Александар Карађорђевић, приликом своје прве посете вароши Деспотовици 19. септембра 1857. године, шетајући се кроз варош приметио је, да се нигде у вароши не гради црква. Том приликом је председнику општине Вују Васићу уручио 100 цесарских дуката, с намером да се оснује посебан фонд за изградњу цркве. Кнез је преноћио тог дана у згради Окружног начелства и сутрадан отпутовао из вароши.

Враћајући се са Сабора архиепископа владика ужички Јанићије посетио је варош Деспотовицу 7. маја 1858. године. Он је том приликом преноћио код тадашњег окружног начелника вароши Младена Жујовића, а сутрадан, 8. маја посетио читалиште поклонивши том приликом 150 гроша. Након тога, обележио је место на коме је требало саградити цркву од брвана, да се народ

Кнез Милош је 22. августа 1859. године, по повратку на престо кренуо у посету округу рудничком и чачанском и местима која су му била мила, али и славна за историју српског народа. На пут је кренуо из Крагујевца и направио паузу у манастиру Враћевшница, где је желео да се поклони гробу своје мајке. Кнез је сутрадан, 23. августа, после обиласка манастира, око 5 сати после подне стигао у Горњи Милановац. Много народа је тада изашло да види кнеза, а пред вратима црквене порте дочекао га је владика чачански господин Јанићије са многим свештенством и спровео га у цркву. Реч је о црквици брвнари Св. апостола Томе, јер је камен темељац цркве Св. Тројице постављен 9. маја 1860. године у њеној непосредној близини. Затим је кнез обишао зграду начелства.

Нема података како је црквица брвнара изгледала и ко су били мајстори који су је саградили. Остало је нејасно зашто је изабран као патрон цркве Св. апостол Тома. Зна се да је Св. апостол Тома патрон градитеља Осаћана, који су остали упамћени као градитељи црква брвнара. С обзиром да је саграђена за врло кратко време, можемо да закључимо да је била мањих димензија. Духовна и културна улога ове црквице несумњиво је била значајна, поготову што је била подигнута као прва црква у време настајања једне вароши, као њен симбол и стожер окупљања становника. По изградњи нове, зидане цркве Св. Тројице 1862. године, сазидане по жељи кнеза Милоша Обреновића, црквица брвнара је изгубила своју функцију. Највероватније да је била заборављена, порушена или премештена на неко друго место. У Горњем Милановцу се и дан данас, можда као успомена на ову црквицу брвнару и њеног патрона заштитника, на дан Св. апостола Томе (Томиндан), 19. октобра одржава градски вашар.

*Ана Јелић, кустос историчар уметности
Милан Брајовић, виши кустос етнолог*

на насловној страни:

Јеванђеље из 1776. године, поклон руског цара Александра Николајевића II цркви Св. апостола Томе вароши Деспотовици 1858. године, Ризница цркве Св. Тројице, Горњи Милановац

Издавач:

Музеј рудничко-таковског краја

За издавача:

Александар Марушић

Аутори изложбе:

Ана Јелић

Милан Брајовић

Графички дизајн деплијана:

Радојко Петровић

Штампа:

NB graf, Горњи Милановац

Изложба реализована уз благослов Његовог Преосвештенства Епископа жичког Г. Господина Јустина, финансијску подршку Министарства културе и информисања Републике Србије, „Звезде Хелиос“ Горњи Милановац и Музеја рудничко-таковског краја

Република Србија
Министарство културе и информисања

МУЗЕЈ РУДНИЧКО-ТАКОВСКОГ КРАЈА